

Konferencja na temat udziału hydrobiologii radzieckiej w pracach Międzynarodowego Programu Biologicznego (Borok, ZSRR, 25–27 VI 1967 r.)

Celem konferencji było omówienie programu prac Sekcji Produktyności Ekosystemów Słodkowodnych Radzieckiego Komitetu Międzynarodowego Programu Biologicznego. W lecie 1967 roku zakończono wstępny etap prac i rozpoczęto etap właściwych badań, planowanych na okres 5 lat (1967–1972). W związku z tym konieczne było uściślenie i koordynacja poszczególnych problemów badawczych (ich wykaz opublikowano w wydawnictwie „Nauka”, Moskwa-Leningrad, 1966), uzgodnienie metod badań i wzajemna wymiana informacji o dotychczasowych wynikach.

Na konferencji w Boroku przedstawiciele poszczególnych instytucji omówili szczegółowe plany prac badawczych. Podali dokładną charakterystykę badanych zbiorników (położenie geograficzne, morfometria, cechy fizyczne i chemiczne itp.), stan zaawansowania dotychczasowych prac, możliwości techniczne, finansowe i kadrowe, metody badań oraz plany ogólne do roku 1972.

Wprowadzający referat wygłosił przewodniczący konferencji prof. G. G. Winberg. Omówił przyczyny powołania Międzynarodowego Programu Biologicznego na tle ogólnoświatowych potrzeb współczesnej biologii oraz dotychczasowe najważniejsze etapy prac Głównego Urzędu i poszczególnych sekcji. Przy omawianiu tych zagadnień podkreślił udział uczonych polskich i czeskich w pracach MPB, wskazując m.in. na duże znaczenie sympozjum w Jabłonie w 1966 roku. Podkreślił aktywność i zaawansowanie prac Sekcji Produktyności Ekosystemów Słodkowodnych, która zorganizowała kilka konferencji międzynarodowych (Pallanza, Reading, Amsterdam, Praga). Na zakończenie prof. Winberg omówił dotychczasowe osiągnięcia hydrobiologów radzieckich w pracach MPB oraz odczytał program badań. Po ogólnym przedyskutowaniu programu przystąpiono do części szczegółowej. Wśród włączonych do Programu Biologicznego tematów wyróżniono: tematy kompleksowe (badania wszystkich poziomów troficznych w zbiornikach położonych w różnych rejonach geograficznych ZSRR) oraz tematy specjalne.

Kompleksowymi badaniami objęto 10 jezior i 3 zbiorniki zaporowe. Są to zbiorniki różnicowane typologicznie. Należą do nich zarówno jeziora od wielu lat badane, jak też zbiorniki, w których nie prowadzono dotąd systematycznych badań. Badaniami objęto:

Jezioro Krasnoje. Jest to niewielki, płytki zbiornik mezotroficzny typowy dla Karelii. Prace prowadzi Zakład Badania Jezior Uniwersytetu Leningradzkiego;

Jezioro Bajkał. Prace prowadzi Instytut Limnologii Oddziału Syberyjskiego Akademii Nauk ZSRR;

Jezioro Sewan w Armenii. Od wielu lat prowadzi w nim badania miejscowa Stacja Hydrobiologiczna;

Jeziora Sor-Kul i Kara-Kul w rozlewisku rzeki Ilii. Badania prowadzą pracownicy Uniwersytetu Kazachskiego;

Jeziora Weszkelickie. Są to stosunkowo niewielkie i płytkie zbiorniki położone w północnej Karelii, w których badania prowadzi Oddział Karelski GosNIORCh;

Jezioro Duse z grupy jezior meteljajskich. Obserwacje prowadzą pracownicy Instytutu Zoologicznego i Geograficznego Akademii Nauk Republiki Litewskiej oraz Katedry Geografii Fizycznej Uniwersytetu Litewskiego;

Jeziora Narocz, Miastro i Batorin na Białorusi. Badania prowadzi Uniwersytet Białoruski w Mińsku.

Kompleksowymi badaniami objęto również zbiorniki zaporowe:

Kijowski Zbiornik Zaporowy na Dnieprze. Badania prowadzi Instytut Hydrobiologii Akademii Nauk Republiki Ukrainńskiej;

Zbiorniki Irkucki i Bratski na rzece Angarze. Prace prowadzi Instytut Limnologii Oddziału Syberyjskiego Akademii Nauk ZSRR oraz Uniwersytet Irkucki.

W dziale tematów specjalnych wyróżniono 11 grup zagadnień:

1) Badania ilościowe poszczególnych etapów procesu produkcji w zbiornikach słodkowodnych. Temat prowadzony będzie: a) w jeziorach iwano-arachlejskich w okręgu czitińskim (Instytut Limnologii Oddziału Syberyjskiego Akademii Nauk ZSRR); b) w jeziorze Wyrtsersw w Estonii (Instytut Zoologii i Botaniki Akademii Nauk Republiki Estońskiej); c) w Mozaiskim Zbiorniku Zaporowym w okręgu moskiewskim (Wydział Geografii i Biologii Uniwersytetu Moskiewskiego); d) w Kremenczugskim Zbiorniku Zaporowym na Ukrainie (Instytut Hydrobiologii Akademii Nauk Republiki Ukrainńskiej). 2) Zagadnienia zespołów biologicznych unoszonych w rzekach. Badania prowadzone będą w Dnieprze i Dunaju (Instytut Hydrobiologii Akademii Nauk Republiki Ukrainńskiej). 3) Produkcyjność zbiorników, których wody używane są do ochładzania urządzeń hydroelektrowni. Prace prowadzone będą w zbiornikach Ukrainy (Instytut Hydrobiologii Akademii Nauk Republiki Ukrainńskiej) i Mołdawii (Instytut Zoologii Akademii Nauk Republiki Mołdawskiej). 4) Biologiczne czynniki samooczyszczania. Badania tego typu już od wielu lat prowadzi w rzece Dźwinie Instytut Biologii Akademii Nauk Republiki Litewskiej, BaltNIORCh oraz Instytut Politechniczny. 5) Sposoby regulowania produktywności zbiorników wodnych. Badania prowadzone będą w stawach rybnych Białorusi (Białoruski Instytut Gospodarki Rybnej) oraz w Morabdińskim Zbiorniku Zaporowym w Gruzji (Gruzińska Stacja Naukowo-Badawcza VNIRO). 6) Rola pierwotniaków w procesie produkcyjnym (A. P. Ščerbakov — Instytut Morfologii Zwierząt Akademii Nauk ZSRR). 7) Rola procesów mikrobiologicznych w produkcji zbiorników (J. J. Sorokin — Instytut Biologii Wód Śródlądowych w Boroku). 8) Badania ilościowe cech ekologiczno-fizjologicznych u bezkręgowców wodnych (odżywianie się, wzrost, wymiana gazowa itp.) (G. G. Winberg — Instytut Zoologiczny Akademii Nauk ZSRR, Leningrad). 9) Rola ryb roślinożernych w produktywności zbiorników wodnych (Katedra Ichtiologii Uniwersytetu Moskiewskiego). 10) Badania modelu ekosystemu jeziora Dalnego (Kamczatka) przy pomocy elektronicznej maszyny liczbowej (Instytut Ewolucyjnej Fizjologii Akademii Nauk ZSRR, Oddział Kamczatski TINRO oraz Syberyjski Instytut Energetyczny). 11) Metoda oceny bilansu wodnego zbiorników przy wykorzystaniu danych o zlewniach rzek w różnych rejonach geograficznych Związku Radzieckiego (L. L. Rossolimo — Instytut Geografii Akademii Nauk ZSRR).

Większość przedstawionych kolejno tematów wzbudziła rzeczową, wnikliwą dyskusję, którą prowadził prof. Winberg.